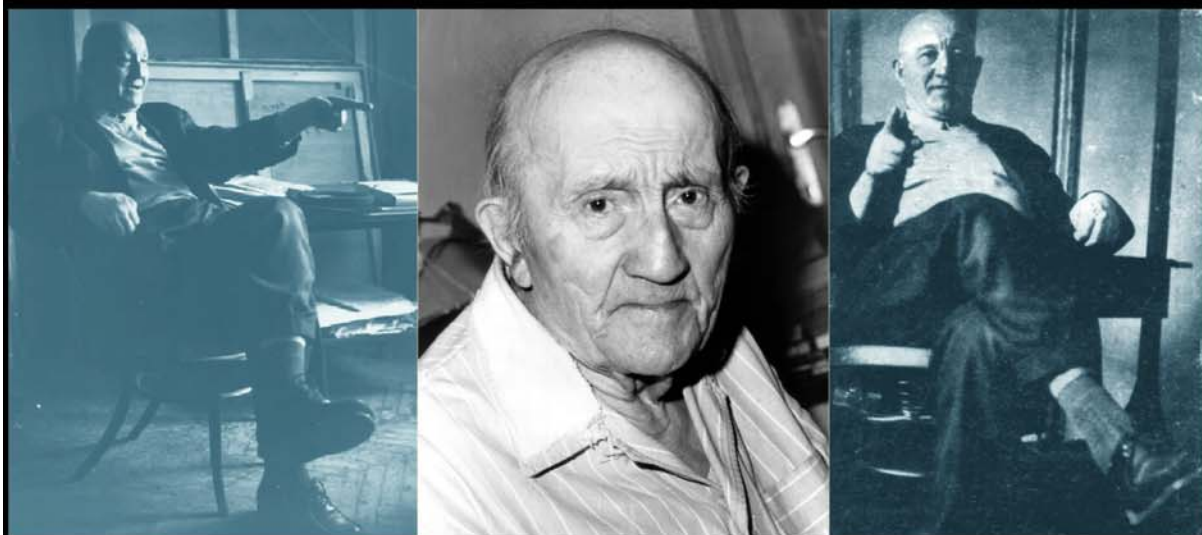

PETRE ȚUȚEA

OMUL

TRATAT
DE ANTROPOLOGIE CREȘTINĂ

TIMPUL

Petre ȚUȚEA

OMUL

Tratat de antropologie creștină

copertă, preprint și indice de nume: doina liliana buciuleac
redactor de carte: marius chelaru

ISBN 978-973-612-391-7

philosophia perennis

© Editura TIMPUL 2010
Tel/fax: 0040-232-260390

Petre ȚUȚEA

O M U L

Tratat de antropologie creștină

**Ediție integrală și definitivă,
îngrijită și prefațată de
Cassian Maria Spiridon**

TIMPUL

Iași, 2010

PETRE ȚUȚEA (Boteni-Muscel-6 octombrie 1902, București-3 decembrie 1991), filosof, gânditor creștin, legiuitor. Născut într-o familie de preoți ortodocși, la 9 ani rămas orfan de tată, ajunge copil de trupă într-o unitate militară din Cîmpulung. Remarcîndu-se prin inteligență, este trimis să urmeze liceul teoretic. Cursul inferior îl urmează la Liceul *Dinicu Golescu* din Cîmpulung, iar cel superior la Liceul *Gheorghe Bariț* din Cluj. În perioada 1924-1930 s-a aflat lșa Cluj unde, în urma deciziei unui comitet de militari, va urma Facultatea de drept. Remarcat în cercurile intelectualilor ardeleni, va fi trimis, de marele om politic A. Vaida-Voievod, să studieze formele de guvernămînt la Universitatea *Humboldt* din Berlin. În studenție, la Cluj, a scos împreună cu Petre Pandrea, o revistă cu orientare oarecum de stînga.

Întîlnindu-se la Berlin cu Nae Ionescu, de care îl va lega o mare prietenie, și întrebat: „Domnule Țuțea, tot de stînga, tot de stînga? el a răspuns: „Nu, nu mai sînt de stînga, am evoluat”. „Domnule Țuțea, nu există evoluție, există lămurire! (În altă variantă – „omul, domnule Țuțea, nu evoluează, nu devine, ci se dumirește”). Ideea de evoluție, raportată la nivelul spiritual, este o prostie. Spiritul nu evoluează, este așa cum l-a făcut Dumnezeu! Esențele nu se schimbă.”

Revenit în țară, se implică în politică. Scrie articole și studii economice și politice; participă la viața spirituală, culturală și ideologică a timpului. La București își întîlnește propria generație ce are cu totul alte vederi, alte orientări – naționaliste. Are contacte cu fruntașii generației: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Ernest Bernea etc. Atunci s-a întrebat: „Cine sînt eu și ce vreau? și declară: „Mi-am făcut proces de conștiință, o analiză a propriei mele atitudini și mi-am spus că locul meu, ca fiu de preot și de muscelean, este aici! Asta e generația mea! Țasta e idealul generației mele și mă încadrez în ea!”

După nesemnificative apropieri de cercurile de stînga, *se dumirește* (cum spunea Nae Ionescu) și se situează ferm pe poziții politice de dreapta, poziții de la care nu a abdicat niciodată, inclusiv în temnițele comuniste, unde, în două rînduri, s-a încercat *reeducarea* lui.

În timpul guvernării mareșalului Antonescu a fost numit director general în Ministerul Economiei. Regimul comunist îl aruncă, alături de alți mari bărbați ai neamului, în temniță, cu o condamnare de 5 ani (1948-1953). În 1956 este din nou arestat, sub acuzația falsă că vrea să organizeze un cuib legionar (era după evenimentele din Ungaria) și este condamnat la 18 ani muncă silnică, din care execută 8 ani – pînă în 1964. Ca deținut politic a fost purtat prin închisorile de la București, Aiud, Ocelele Mari, Jilava. După eliberare, trăiește în București, avînd o pensie mică, suplimentată de alta, la fel de mică, din partea Uniunii Scriitorilor. A fost publicat, în acea perioadă, de Gheorghe Pituț, în diferite almanahuri, sub numele de Petre Boteanu. Și-n închisoare, și-n libertate nu a încetat să propovăduiască valorile spirituale creștin-ortodoxe și iubirea pentru Neamul Românesc. A încetat din viață la 3 decembrie 1991, în București. Înhumarea a avut loc în satul natal. A fost cel mai strălucit reprezentant al generației sale, al generației patronate de nae Ionescu, al generației lui Vulcănescu, Cioran, Eliade, Noica.

Opera lui fundamentală este: *Omul – Tratat de antropologie creștină* din care a definitivat: I. – *Problemele sau cartea întrebărilor*; II. – *Sistemele sau Cartea întregurilor logice, autonom-matematice, paralele cu întreguri ontice*; III. – *Stilurile*; IV. – *Disciplinele (Matematică, Fizica – știința științelor naturii)* doar fragmentar; V. – *Dogmele sau situația spiritului în imperiul certitudinii* considerată de autor „pilonul întregului *Tratat*”, din care n-a finalizat decît cca 140 de pagini.

În 1992 au apărut: *Bătrînețea și alte texte filosofice* (editura Viitorul românesc), *Mircea Eliade* (biblioteca revistei Familia); *Între Dumnezeu și Neamul meu* (Fundăția Anastasia – editura Arta grafică) antologie parțială de interviuri și eseuri apărute, după 1989, în diverse publicații. Tot în 1992 au mai apărut: *Omul – Tratat de antropologie creștină – Problemele sau cartea întrebărilor* (editura Timpul, Iași), *Philosophia perennis* (editura Icar, București); *Reflecții religioase asupra cunoașterii* (editura Nemira, București); *Proiectul de tratat. Eros* (editura Pronto, Brașov, editura Uniunii Scriitorilor, Chișinău). În 1992 au apărut și două cărți cu și despre: Dumitru Trancă, *Clubul pensionarilor* (editura Edimpex-Speranța), Radu Preda, *Jurnal cu Petre Țuțea* (editura Humanitas).

În 1993: *321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea* (antologie realizată de editura Humanitas, București), *Omul – Tratat de antropologie creștină – Sistemele sau Cartea întregurilor logice, autonom-matematice, paralele cu întreguri ontice* (editura Timpul, Iași).

În 1994: *Neliniști metafizice* (Editura Eros, București).

În 1995: *Filosofia nuanțelor* (Editura Timpul, Iași).

În 1998: *Manifestul revoluției naționale* (calitate de coautor, editura Crater, București)

În 2000: *Omul – Tratat de antropologie creștină – Dogmele sau primirea certitudinii* (Editura Timpul, Iași); *Iefinirea vieții* (Editura Elion, București).

În 2001: *Omul – Tratat de antropologie creștină – Filosofie și teologie* (Editura Timpul, Iași); *Reformă națională și cooperare* (Editura Elion, București).

PETRE ȚUȚEA ÎNTRE FILOSOFIE ȘI TEOLOGIE

PROBLEMELE

„Omul integral atocuprinzător este mister și teandric, înviere și mîntuire”
(Petre Țuțea, *Problemele sau Cartea întrebărilor*)

La începutul anilor ‘70, cînd l-am cunoscut pe Maestrul Petre Țuțea, eram student la Politehnica bucureșteană și frecventam, ca proaspăt aspirant la gloria literară, restaurantul Uniunii Scriitorilor din casa lui Sadoveanu, de pe calea Victoriei. Aici, în una din după-amieze, un bătrîn înalt și falnic, cu, încă de pe atunci, o chelie glorioasă, a intrat, perorînd despre Sofocle și încercarea rudelor lui de a-l lua sub tutelă, pe motiv că-i iresponsabil, senil și trebuie îngrijit ca atare; drept răspuns la intențiile rudelor, Poetul a participat la concursul dramatic din Atena aceluși timp cu piesa *Antigona*. Astfel, cum spunea Țuțea (v-ați dat seama că el era): „La 90 de ani le-a tras o *Antigona!*”, rîzînd încîntat și așteptînd, cum îi era obiceiul, susținerea și aprobarea auditoriului.

Am mai avut șansa, de cîteva ori, să-i stau în preajmă. E drept, pe atunci nu realizam dimensiunile reale ale gînditorului, și aceasta mai ales din lipsa posibilităților de cunoaștere a vieții, operei și poziției sale în cadrul generației din care a făcut parte. Repartiția de la terminarea facultății, undeva în nordul Moldovei, a întrerupt, practic total, legătura cu bătrînul Maestru.

A venit decembrie 1989, odată cu el libertatea atît așteptată și sperată, și iată, visul din adolescență, de a scoate o revistă, s-a materializat.

La începutul lui ianuarie 1990, lansam la Iași săptămînalul *Timpul*, ce-și propunea a continua linia *Timpului* eminescian. Din al treilea număr, apărut tot în ianuarie ‘90, am început publicarea în serial al primului volum „*Problemele sau cartea întrebărilor din Omul – Tratat de antropologie creștină*” al marelui gînditor creștin Petre Țuțea. Am continuat să public, în serial, din acest volum, pînă în octombrie 1991, cînd am plecat de la revista *Timpul* (unde intrasem în conflict cu „sponsorii”) la revista *Cronica*.

Ultima oară cînd am vorbit cu Petre Țuțea, acesta se afla la așezămîntul *Christiana*. Am discutat ultimele detalii privind editarea acestei cărți. L-am întrebat despre Nae Ionescu și Mircea Vulcănescu; nu mai avea vigoarea și forța spiritului atît de mult admirate, își pierduse vloga, deja era mai mult în cer decît aici, cu noi. L-am promis atunci, – era la sfîrșitul lui mai ‘91 – că voi face tot posibilul ca, în timp util, să aibă în mînă acest prim volum tipărit. N-a fost să fie. Greutățile financiare și de altă natură m-au împiedicat. Între timp au apărut cîteva cărți

semnate de Maestru, cuprinzând părți din operă, mai puțin semnificative pentru marele gânditor creștin ce era.

Sper că de acolo, de Sus, cum îi plăcea lui să spună, să îmi acorde clemență, pentru că motive în afara voinței mele m-au împiedicat a mă ține de cuvânt cu editarea primului volum din *Tratat*, în timpul vieții sale.

Petre Țuțea impune, în *Tratatul de antropologie creștină*, triunghiul Dumnezeu, natură și om. Definind și redefinind din punct de vedere teologal termenii, străbate, în viziune creștină, gândirea filosofică de la Aristotel la Heidegger și afirmă că „există o singură cale spre adevăr: calea creștină”.

Viața „omului întrebător la nesfârșit” are loc sub semnul, permanent punctat dialectic, al neîmplinirii. Sîntem avertizați, încă de la început, cum trebuie să înțelegem „repetatele afirmații și substantivizări”, ca încercări prin care aflăm „natura dogmatic creștină a adevărului și limitele capacității omului întrebător, care nu depășește utilul, comodul și plăcutul”.

Cartea întrebărilor este cartea omului istoric care și-a început existența odată cu pierderea Paradisului, adică a „nemuririi, libertății și împlinirii”. Aici, în lumea noastră, în istoria profană, *problema – întrebarea* „menține omul într-o permanentă neliniște în relațiile sale cu Divinitatea, cu Universul, lucrurile, cu semenii și cu sine”. El nu poate să-și răspundă decît ca o „făptură nedeplină”, rătăcind în spațiu și amenințată permanent de „jocul vieții și al morții”.

Existența speciei este asigurată, în viziunea scepticilor și cinicilor, de *homo stultus*, pe cînd lucizii o consideră datorată lui *homo religiosus*. Celelalte tipuri umane sînt nesigure, copleșite de orgoliu, de setea de putere, de pofta de plăceri și interese oarbe. De altfel, autorul afirmă că: „ordinea creștină se va instaura cînd, prin grație divină, vor dispărea: cultul forței, orgoliul, ura și maniheismul”.

Pentru a accede la adevăr, „omul zilei faustice pămîntene”, în mișcarea lui aparentă pe drumul rătăcitor al așa-zisului progres, trebuie să rămînă în triunghiul creștin: „Dumnezeu este, cele două lumi sînt, omul este”. Setea de absolut a omului a fost împlinită doar de religia creștină. *Umanismul*, în concepția gânditorului, a determinat, începînd chiar de la sofîști, apariția unui om răufăcător, indecent, stupid, care, în mărginirea lui, se mișcă, sub pecetea absurdului, între „autonomie iluzorie și heteronomie iluzorie a naturii goale”. Adevărul, transcendent în esență, este inexistent în om, și în natură.

Pentru creștin, esențiale sînt: nașterea, botezul, cuminecătura, confesiunea, existența desfășurîndu-se aici prin rugăciune, post, castitate, sărbători, toate asigurînd „trăirea misterelor simbolice eliberatoare”, în lumea de *aici* și în cea de *dincolo*. Petre Țuțea este redundant, fiindcă, așa cum spune într-un loc, ideile sînt „repetabile în mod necesar într-o antropologie religioasă, ca știința a omului etern, a creaturii nemuritoare”.

În *Cartea întrebărilor*, „omul este scos din sfera mistică a explicației”.

Petre Țuțea, în *Tratatul de antropologie creștină*, ni se adresează – folosind cuvintele Sf. Ap. Pavel din *A doua scrisoare către corinteni* – „ca unora care n-avem în vedere cele ce se văd, dar cele ce nu se văd, fiindcă cele ce se văd, sînt vremelnice, pe cînd cele ce nu se văd, sînt veșnice”.

Pe gânditorul creștin, care este Petre Țuțea, îl interesează doar sub aspect mistic *omul real* și faptele sale și aceasta numai atunci cînd „păstrează chipul lui Dumnezeu”. Omul

bioistoric este „întristător”, creștinismul, în concepția gânditorului, este singura „religie a libertății”.

Omul *autonom, nu cel real*, raportat la timpul segmentat istoric, este neliniștit prin vidarea timpului „de punctarea sacră a sărbătorii”, cum la fel și spațiul viețuirii îi este lipsit „de punctarea sacră a templului”.

Dacă dorim să avem o explicație de unde vin căutarea, rătăcirea, neliniștea întrebărilor etc., Țuțea ne arată ca sursă inițială „păcatul originar”, păcatul biblic, iar toate suferințele noastre, după venirea Mântuitorului, nu sînt decît „rest de păcat originar”.

Destinul omului, „desfășurîndu-se sub cupola Absolutului”, se leagă în cer și tot acolo se dezleagă, adevărată *Carte a lui Iov*. De la inițiala și presupusa mirare din primordii, cu funcția ei trezitoare, pe căile cunoașterii, și pînă în prezent, omul autonom n-a înaintat „un pas spre Absolut”.

Oricum, în această lume, în care „singurătatea este privilegiul sfinților”, misterele pot fi pătrunse nu prin inițiere, ci prin inspirație. Aici, salvarea și mîntuirea omului creștin sînt date de „alegerea drumului drept în lumea ispitelor”, pentru că, așa cum spune Biblia și reafirmă Petre Țuțea, „creștinul cunoaște prin iubire”.

Știința și filosofia acestei lumi nu scot omul din cunoscuta „groță platonice” unde, imanentist, sînt proiectate „lumini false în întuneric”. *Grota platonice*, Petre Țuțea o consideră ca „metafora perfectă a cunoașterii omului, neasistat de Divinitate”.

Omul real, omul etern, mai exact misticul, credinciosul, își cunoaște și ca atare își trăiește împăcat tristețea *limitelor*, „se roagă, așteaptă și ascultă, știind că există libertatea reală”, iar întrebările nu duc la adevăr, ci doar scormonesc nevoile omului autonom, înșelat de nimereală și permanent captiv al întîmplărilor.

Pe drumul cunoașterii, demnității, libertății, adevărului și mîntuirii, *calea credinciosului* este „umilița în rugăciune, urmată de așteptare, răbdare și ascultare”, în schimb *necredinciosul* își poartă cu obstinație disperarea, mîrginirea, resemnarea și veșnica teamă de moarte și de neantul atotcuprinzător. Dar ceea ce turbură, dezbină și preocupă pînă la obsesie lumea actuală este ideea libertății, cu atît mai gravă și mai neliniștitoare cu cît este căutată la „un nivel al existenței la care nu poate fi găsită”.

Dacă păcatul din primordii, făptuit în grădina Edenului, cînd strămoșii omului s-au înfruptat din pomul cunoașterii, ne-a alungat din Paradis, Mîntuitorul, prin venirea lui, a deschis din nou calea spre pomul vieții, astfel redînd omului dreptul de a participa cu îndreptățire la perfecțiunea divină, conferindu-i „viața veșnică și libertatea absolută”, imposibil de aflat aici pentru omul istoric.

Nu criza politică sau cea economică s-au abătut cu adevărat asupra noastră, ci, în concepția gânditorului creștin Petre Țuțea, *marea criză umanistă* a orgoliului, autodeterminării, în care Divinitatea este scoasă din ecuația existenței.

Războiul sfînt, ca ultima *ratio dei*, se va duce împotriva *umanismului* pentru triumful omului liber, eliberat de constrîngerile semenilor și naturii. Avem o altă prefigurare a sfîrșitului civilizației, nu în viziunea spengleriană demonizată, ci sub rațiune Divină.

Între cele patru relații fundamentale care caracterizează viața omului, și anume: Dumnezeu-om, natură-om, societate-om, și relația omului cu sine însuși, Țuțea consideră că în afară de relația Dumnezeu-om, restul sînt imanente, și nu primesc autonomie reală, ci doar una relativ-comodă și mai totdeauna nocivă.

Petre Țuțea ar putea fi acuzat de agnosticism, de faptul că ar refuza omului dreptul la cunoaștere, cât și dreptul acestuia de a încerca pătrunderea în lumea misterelor. Din contră, gânditorul declară că „întrebările trebuie puse, chiar dacă sînt insolubile, aporiile rafinînd spiritul și menținîndu-l treaz”.

Țuțea crede că spiritul uman este *atoglinditor*, înăuntru lumii, dar nu *atofăcător*. Faptele spiritului sînt primite din primordii, nu-i aparțin, desfășurarea lor în timp și-n spațiu, așa-zisul progres, sînt doar istorie ca damnațiune.

Omul preprogramat al lui Konrad Lorenz este explicat teologic de Petre Țuțea, care consideră că omul, fiind creat, nu creează, ci se manifestă după principii stabilite din primordii de Divinitate.

Ce spune gânditorul despre *Omul creștin*? „Sunt creat, exist, trăiesc și cred și mi-ajunge că sînt și știu unde merg. Această știință mi-a fost arătată prin Mîntuitorul nostru”.

Despre ritualul creștin și autoritatea acestuia de a fi *singurul ritual adevărat*, în concepția lui Petre Țuțea, Mircea Eliade s-a ferit, cu metodă, a susține, în marea sa *Istorie a credințelor și ideilor religioase*, ceva în acest sens.

Despre afirmațiile din *Problemele sau Cartea întrebărilor* cu privire la adevărul religiei creștine, gânditorul teologal Petre Țuțea ne spune că au la bază nu o judecată de valoare, ci credința lui argumentată prin epifanie.

Pentru a nu rătăci, trebuie să rămînem permanent în triumghiul Dumnezeu, natură și om.

SISTEMELE

Existența lumii viitoare nu este o speranță umană, ci singura idee salvatoare și consolatoare. Pentru ca omul să nu moară în mod absolut, Dumnezeu, libertatea și viața viitoare sînt termenii reali ai existenței.

(PETRE ȚUȚEA, *Sistemele sau Cartea întregurilor logice*)

Ajungînd la editarea celui de-al doilea volum din *Omul – Tratat de antropologie creștină* al Maestrului Petre Țuțea, credem necesar și strict istoric a trece în revistă evenimentele provocate de apariția înfiului volum. Acesta a fost lansat pe 6 octombrie 1992, de ziua de naștere a Maestrului, în cadrul zilelor culturale ale revistei *Poesis*, de la Satu Mare. În ce privește receptarea autorului și cu osebire a primului volum din *Tratat de antropologie creștină*, are un aer obscur și acoperit de o liniște, mai ales în revistele de cultură, provocată, se pare, de lipsa unui punct de vedere ferm din partea unei autorități în domeniu.

Cu excepția d-lui Laurențiu Ulici, care are puterea să-și revizuiască punctul de vedere inițial în care Socratele nostru ar fi fost în așteptarea unui Platon – considerat la vremea respectivă ca fiind întrupat în persoana d-lui Liiceanu, cele cîteva voci oarecum autorizate se grăbesc a amenda actul editorial și a considera nulă, sub aspect filosofic, opera Maestrului.

Dacă domnul Ulici, în cronică din *România liberă* numărul 159/30-31 ianuarie 1993, afirmă, după parcurgerea *Problemelor*, că Socrate a fost și propriul său Platon, domnul Zigu Ornea, într-un articol apărut în numărul 3/1993, la rubrica permanentă ce o susține în România literară, declară, tangențial la cartea în discuție: „De curînd am citit primul volum din *Omul – Tratat de antropologie creștină* apărut la editura ieșeană *Timpul*. Am studiat filosofia, i-am citit pe unii dintre marii filosofi ai lumii, cît de cît abilitat, pot mărturisi, cu mîna pe inimă, că valoarea acestui tratat filosofic este inexistentă. Dacă editorul l-ar fi stimat cu adevărat pe Țuțea nu i-ar fi publicat scrierea”.

Ce surprinde, la un cronicar al edițiilor „cît de cît abilitat”, este folosirea unor instrumente critice, cel puțin ciudate pentru cineva care declară că a „studiat filosofia”; susținînd „cu mîna pe inimă că valoarea acestui tratat filosofic (neclar rămîne din unghiul cronicarului, supranumele filosofic) este inexistentă”. Dacă domnul Ornea ar fi citit primele pagini din postfață, ar fi remarcat că Maestrul dorea și ar fi fost o mare bucurie pentru el dacă și-ar fi văzut această primă carte, din *Tratat*, editată în timpul vieții. Oricum, nu stă în picioare aserțiunea din același articol cum că publicarea acestei scrieri „îi încalcă, de fapt, voința nesocotindu-i-o grav”.

Un alt „prieten” al lui Petre Țuțea este editura *Humanitas* care face tot posibilul în a-l discredită ca autor și a-l afirma ca simplu purtător de vorbe nu lipsite de spirit, în a-l mioritiza și clasa drept un Mitică de cafea care s-a risipit, e drept genial, dar numai oral. Nu voi a diseca motivația acestei atitudini, dar a afirma în prefața la *321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*: „În cazul lui Țuțea este nevoie de alt autor – editorul – care să consacre oralitățile ca operă și să-i dea dimensiunea obiectivării ei”, îmi pare cel puțin o lipsă de smerenie. Țuțea, indiferent ce-am face noi, este autorul unui tratat ce, ne place sau nu ne place, va marca o dată în cultura românească.

N-aș vrea să cred că lipsa exclusivității în publicarea lui Țuțea a provocat domnului Liiceanu, poate inconștient, o astfel de reacție, aproape negustorească, față de editarea, mai ales a *Tratatului* despre care, în emisiunea TV de miercuri 30 iunie 1993, afirmă că este „nul filosofic”, argumentînd că după citirea primelor două pagini din volum moare de plictiseală. Într-o astfel de viziune pot plictisi la fel de bine și Kant și Heidegger și, nu-i așa, Noica.

Se vede, și la Dl. Ornea și la Dl. Liiceanu, că în lipsa argumentelor solid construite cel mai simplu este să se apeleze la calea strict impresionistă de receptare, accesibilă și scuzabilă pentru cititorul de rînd. Este o atitudine aproape esopică, unde vulpea decretează că strugurii sînt acri pe motiv că numai așa pot fi din moment ce nu poate ajunge la ei.

E adevărat, Țuțea în scris nu este și nici nu vrea să fie scriitor, ci, cum declara lui Radu Preda: „În limba scrisă eu sînt om de dicționar, adică ceea ce mă interesează nu este atît strălucirea stilistică, cît precizia terminologică a cuvintelor. Cînd vorbești, mai colorezi ici și colo. Dar în general nu colorez, deoarece colorînd, sînt braconier în teren interzis”.

Deși Dl. Liiceanu în cartea amintită declară că „zeul nu a stat niciodată în colțul camerei cînd Țuțea a scris”, aș aminti doar afirmația lui Heraclit, cînd a fost vizitat de admiratori, că totuși „se află zei și aici”. Cît privește posteritatea Maestrului, aceasta nu se reduce la „cincizeci de pagini” cît ar voi unii, și acelea în viziune personală.

În rest, afirm și pe această cale admirația și stima pentru omul de cultură și editorul Gabriel Liiceanu, rămînînd în așteptarea răbdătoare, dar nu lipsită de neliniște, a operei domniei sale ce va să vină, *Tratatul de peratologie*.